

Lek og språktilegnelse

NAFOs nasjonale barnehagekonferanse 6.nov.15

Trygghet, tilhørighet og tillit

Lek og vennskap

Språk

Sonja Kibsgaard

Hei alle

- Hei alle, hei alle

Tilknytning

Nærhetsrelasjoner

- Et nært og trygt samspill mellom omsorgspersoner og barnet en bærebjelke for barnets sosiale utvikling (f.eks Bowlby, 1988, Hart og Schwarts 2014). Bowlby har gjennom sin forskning vist hvordan verdien av barns **nærhetsrelasjoner** i spedbarnsalder får **betydning for barnets deltakelse i lek** og samspill senere i livet.

Phronesis (praktisk klokskap, Aristoteles): å vite det som trengs i øyeblikket, å kunne anvende praktisk klokskap og skjønnsmessig vurdering

Prudence: rettskloket

Episteme vitenskapens kunnskap

Nous: intuisjon og intonasjon: en fornemmelse om noe

Hentet i doktoravhandlingen til Merete Moe: Barnehagen som helsebyggende arbeidsplass

Voksne viktig som forløserer av barnets evne til lek

- Være tilstede fullt og helt. Øyeblikk, ansiktstid (Öhman, 2000)
- Aristoteles betegnet slike øyeblikk for kairos (ikke kronologisk tidsforståelse)

Palludan

- Barnehagen gjør en forskjell (2006)
- Ulike toner til ulike barn
  - Undervisningstone: minoritetsbarn
  - Utvekslingstone : majoritetsbarn

Hvordan kan ulik bruk av toner påvirke majoritetsbarns bruk av toner i samhandling med minoritetsbarn?

Sekundærtilknytning

Du er livsviktig for barns personlighetsdannelse og selvoppfatning

- **Personalets væremåter i møte med det enkelte barn er betydningsfull** for at barn skal oppleve seg verdsatt og inkluderes i barnegruppen.
-

Den indre trygghet må sikres for de yngste i bhg

- Forskning viser at over halvparten av barna mangler trygg tilknytning til en voksen i barnehagen.
  - Margun Ueland

Vil du være vennen min

- %Vil du være vennen min%
- So kjem no du te me
- Vi sku synge vakre sanga
- Vi sku trøa dansen te
- Inn i ringen sku me ganga
- E te de og du te me
- Du te med

Venn:vinr beslektet med Venus
(kjærlighet, skjønnhet)= amigo
amor
Amor

Nå må dere være venner!!
(moralsk)

Vennskap har gjensidighet som
fortegn (ref. min undersøkelse)
Nærhet og fortrolighet, men
også konflikter

I leken gror vennskap

- Å bli anerkjent av personalet er viktig for barn, men anerkjennelse fra et annet barn har betydning for hvordan barnet ser på seg selv som viktig deltaker i barnefellesskapet
- Hvordan kan dere bidra til å bygge vennskap mellom barn i barnehagen?

Forstå barnets perspektiv

Daglig dilemma

Anna(V) har fått kontakt med den nye jenta fra Iran (Gordanja, 5år). Tidligere har hun ikke sett jenta i lek. Hun snakker ikke norsk. De går bort til dissa, hvor ei jente på 3 sitter. Anna sier at de kan gi jenta fart på hver sin side. Gordanja smiler, puffer tilbake dissa til Anna, ser på jenta i dissa som også smiler. Det er som en dans, en lek, fram og tilbake, forutsigbart og frydefullt. Latter tiltrekker oss. Etter kort tid kommer ei jente (Inga 5 år) og vil ha plassen til Gordanja. Anna sier at det kan hun få, fordi G har holdt på lenge. Anna går bort til Gordanja, tar henne i handa, drar henne vekk fra plassen sin og peker på Inga. Gordanjas ansikt "faller helt sammen" fra smil til sorg. Hva tenker dere om løsningen? Kan det være andre handlingsmåter som kan være bedre? **Diskutér dette**

Vennskap

- Barn er mer språkproduktive sammen med jevnaldrende enn med voksne (Hagtvedt, 1998, Reithaug, 1984, Tabors, 1997, Matre 1997)

Barn lærer språk av andre barn

- Brobyggere (Kibsgaard, 2015)
- Jfr. Pilar og Siri i ribbeveggen og Løvelek mellom Johan og Pilar
- Skygging (Chansu)

Frilek best for de minste

Det er gjennom frileken de voksne best stimulerer barnas språk og utvikling. Det mener noen av landets fremste barnehageforskere.

- Det er blant konklusjonene til noen av landets fremste barnehageforskere som har undersøkt barnehagelivet på 206 småbarnsavdelinger fordelt på 93 barnehager landet over.

Deltakelse i lek

Det doble dilemma

- Barn lærer språk gjennom lek
- Men må ha tilstrekkelig med språkkompetanse for å delta i leken

Inngangsbillett til lek

- Inngangsbilletten gir ikke automatisk mulighet til aktiv deltakelse. Barnet må ha styrke til å takle en avvisning og å prøve på nytt med ulike strategier. Følgende eksempler viser hvor viktig mestring av strategier er for å få delta i lek (Kibsgaard, 2014):
- Postmannen
- kua

Forutsetning for lek

- En indre verden hvor barnet skaper lek ved hjelp av fantasi og forestillinger er en forutsetning for lek. Noen barn må ha hjelp hos voksne for å forløse og få øye på denne (ref. Åm sitt chronos-øyeblikk)

Rollelek (Kibsgaard, 2014)

	Tempus	Sfære	Modus
Superplan	Presens	Virkelighet	Forhandling
Regiplan	Preteritum	Fantasi	Planlegging av handling
Rolleplan	Presens	Fantasi	Handling

Personalets dilemma

- Sørge for at alle får delta i lek
- Respektere barns pågående lek og mulig avvísning av andre

Språk

- Viktig for å delta i et demokrati- i barnekulturen og dens praksis som er leken
- Gadamer knytter lek til språk: tilegnelse: om å forstå og knytte noe til det en kan fra før
- Symbollek (Piaget)viktig i barns kognitive utvikling
  - Dekontekstualisering: avhengig av språkkompetanse (Kibsgaard, 2014)
  - Dekontekstualisering på morsmålet

Språk forts

- Sammenheng mellom skriftspråkutvikling og symbollek
  - Å forstå at det skrevne er et symbol for det som sies
  - Akkurat som ei penn kan være et symbol for et jetfly

Språklæring og korttidshukommelse

Undersøkelse NTNU: [Mila Vulchanova, 2012](#)

- God korttidshukommelse (arbeidsminnet) – det vi kaller arbeidsminne – er antakelig den viktigste komponenten for å lære både morsmål og fremmedspråk:
- Sammenhengen mellom godt språk og godt arbeidsminne var klar.

Arbeidsminnet

- *Arbeidsminnet er ikke bare viktig for å lære nye ord, men for generell språkkompetanse sier Vulchanova.*

Nytt veinett i hjernen

For at språket skal utvikles, må minnelageret i hjernen kontinuerlig *vedlikeholdes*. Det skjer ved å ta inn ny språklig informasjon i form av ord og setninger som deretter integreres med informasjon som er allerede lagret i det mentale leksikonet.

Dette sier noe om hvor viktig vedlikehold av morsmålet er

Kapasiteten på arbeidsminnet er arvelig

- Viktig:
  - trene arbeidsminnet,
    - spill med ord, rim og regler
    - si tall i omvendt rekkefølge,
    - Tekstskaping
    - Gjentakelser og gjenkjennelse
    - Forutsigbarhet, struktur

Styrking av kompetansen

- Jo tettere nettverk, jo sikrere blir kompetanse og ferdigheter lagret.
- Læring er mest effektiv når barn reflekterer, finner ut av ting, undersøker

Fatoye si yayalano

- %Fatoye si yayala no%
- %Fatoye si yayala no%
- %Fato fay fay fay to fato tulimanoye
- Fatoye si yayala no%
- %O tumbele o tumbele
- O tumbele
- Mama sema o mama ze
- O tumbele
- Papa sema o papa ze
- O tumbele%

Sangens verdi i språktilegnelse

litt hje

Å lure hjernen med sang

ordforståelse og uttale

- Språkforståelsen: i to ulike deler av hjernen
  - Ordforståelsen (Wernickes område: venstre) styrer forståelsen av ord vi hører
  - Uttalen (Broccas område, høyre) styrer evnen til å uttale ord.

Barnet kan dermed forstå språket og ha god indre billeddannelse uten å ha utviklet taleevne (Eir og Gregersen, 2002)

Begge hjernehalvdelene er involvert i språkfunksjonen: V side: ordets betydning, bokstaver og setningsdannelse

H: språkmelodien (prosodien)

Hjernehalvdelenene samarbeider

- Når barnet hører et ord etableres nerveforbindelsen til område i venstre hjernehalvdel.
- Hvis ordet skal sies/uttales kobles også forbindelser til Broccas område i høyre del
- Det er tette forbindelser mellom språkområdene i hjernen

Områdene kan fungere uavhengig av hverandre

- Omr for musikk og omr for språk
- Sang og tale er to ulike ting
- Små barn kan synge lange setninger uten å kunne si de samme setningene
- Man blir "lurt" av hjernen til å snakke med melodi og rytme
- **Dermed får man øvd seg motorisk på å uttale ord og sette sammen fraser og setninger**

- Eks: %Ved veien lå et hus%
Ved veien lå et skomakerhus
Skom-skom-skomakerhus
Ved veien lå et hus
- Lille måltrost
  - Helene harefrøken
  - Danse i en ring (kropp)
  - Flere forslag?

Den første lille grisen

- Den første lille grisen
- Fikk lov å gå på isen
- Den andre lille grisen
- Fikk lese i avisen
- Den tredje lille grisen
- Fikk jakka til poliser
- Den fjerde lille grisen fikk slått av litt på prisen
- Den femte lille grisen fikk lov å slutte visen
- Og visen slutter her
- Fordi den ikke er no lengre enn den er

Stemmeskam?

Oppmerksomhet

- Kom, vi skal ha samling, eller:
- Hender`n i fanget, vær stille
- Eller: hei alle hei alle (syng)
- Stemning verdifull i læringsprosesser(jfr. K. Struve)

- Hva kjennetegner den gode språklæreren?:(Nora Kulseth)

- **den oppmerksomme lytteren**

Gode lyttesituasjoner :

Støynivå generelt

- Ubevisst bruk av lydtkilder (cd-sp, radio)
- Legger vi til rette for en-til-en kommunikasjon?
- Legger vi til rette for god og tydelig kommunikasjon i hele gruppa?
- Er den preget av kairos?

Hvornår er språklæring best?

- Barn lærer best når det de gjør er meningsskapende og de får være aktive

Lykke til videre

